

פתרון הלכתי לפטור כלים מחובת טבילה

הרב אליהו הכהן רוזנברג

הטבלת כלים חשמליים

כלי חשמל שבאו מן הגוי, כגון קומקום טוסטר וכדומה, אם אין חשש שהמגע עם המים עלול לגרום נזק לכלי החשמלי - יש להטביל את הכלי ולאחר מכן לייבשו. אך, אם יש חשש לכך שהמגע עם המים יזיק לכלי, הדרך הקלה והטובה היא לתת את הכלי החשמלי לישראל, בכדי שהוא יפרק חלק מן הכלי באופן שיבטלו מכדי שימוש לגמרי ולאחר מכן ירכיבו מחדש, וכך ייחשב הכלי לכלי שנעשה בידי ישראל הפטור מטבילה. (יש אומרים¹ 'אומן' ישראל בדווקא, ואילו סתם אדם שיעשה זאת, לא יחשב הכלי לכלי שנעשה בידי ישראל).

ישנה אפשרות נוספת, והיא לתת את הכלי במתנה לגוי ולשאול ממנו בחזרה למשך זמן ארוך².

תנור אפייה גדול, אף שבא מן הגוי - פטור מטבילה. משום שעל פי רוב האוכל אינו מונח בתנור עצמו, אלא בתוך כלים או תבנית. וכן, מקומו קבוע ואין רגילים לטלטלו ולהשתמש בו ככלי קיבול. את תבניות התנור שבהם מונח האוכל כמובן שצריך לטבול.

[טבילת כלים חשמליים הינה טבילה מורכבת וקיים חשש כי הטבילה תגרום להפסד הכלי, או לחילופין להרס המנגנון החשמלי שלו ולקורוזיה. (היבואנים שמייבאים כלים מסוג זה נוהגים להצהיר, כי האחריות שישנה על הכלי, אינה מגבה נזקים שנוצרו מחמת טבילת הכלי. ועל פי רוב טבילת הכלים הינה היזק ממשי שהצרכן גורם במו ידיו). כל הנ"ל, הינם דרכים ופתרונות לכלים שכבר מחויבים בטבילה. ברם, החכם עיניו בראשו, וכאשר רוצים באמת לפתור את סוגיית הכלים החשמליים, ניתן להיעזר בפתרון המוצע בפרק ו' אשר פוטר את טבילת הכלים באופן של לכתחילה. פתרון זה נועד לזכות את הציבור ולהסיר ממנו כל מכשול, ומסייע גם לשאר כלים].

פתרון על שום מה

עד עתה עסקנו בדיני טבילת כלים, אלו כלים חייבים בטבילה, והלכות הטבילה עצמה. בשורות הבאות נדון באפשרות ההלכתית להביא לידי מצב בו הכלים יהיו פטורים מן

1. חכמת אדם עג, יד. ובינת אדם שער או"ה סו.

2. דרכ"ת שם קי"ב בשם שולחן גבוה, הליכות עולם ח"ז עמוד רס"ה.

הטבילה באופן של לכתחילה, ובכך למנוע בעיות הנוצרות בכלים ומצבים מסוימים. על מנת שהפתרון שאנו מציעים יהיה ישים ויעמוד על פי כל דרישות ההלכה, חשוב למלא את ההוראות ולבצעם במדויק, ורק כך נוכל להביא לידי מצב בו הכלים יהיו פטורים מן הטבילה מלכתחילה.

חשוב להדגיש: פתרון זה אינו מהווה 'דרך עוקפת' חלילה אשר דרכו יוכלו כלים המחויבים בטבילה להימלט ממנה. כלים שנעשו בידי גוי ומחויבים בטבילה - לעולם תהיה החובה להטבילם. אלא שכאן נטווחה דרך המעמידה את הכלי לאורך כל תהליך הייצור בבעלות הישראל, וכלי ישראל אינם מחויבים בטבילה.

מטרת הפתרון הינה לשמר את הכלי שיהיה כל הזמן בידי הישראל, והיא נחוצה בעיקר כאשר עוסקים בייצור כלים בחוץ-לארץ, שם רוב המפעלים בחזקת גויים, ופתרון זה מאפשר להעמיד את הכלי בידיים יהודיות. הפתרון נועד לסייע לכלים חשמליים שמלאכת טבילתם מורכבת (כנ"ל), ואף מסייע לשאר כלים, מזכה את הרבים ומסיר מהם כל מכשול.

אופן הפתרון

כיצד ניתן להביא לידי מצב שהכלים יהיו שייכים לישראל גם כאשר הם נעשים במפעל שבבעלות גוי. לשם כך אנו עורכים כמה הסכמים וקניינים בין שלושה גורמים: האדם שמזמין את הכלים (להלן היבואן), המפעל שמייצר את הכלים (להלן היצרן), מערכת כשרות מוסמכת שמנהלת ומפקחת על כל התהליך (להלן הרב המשגיח), ושכסיומו מאשרת שאכן הכלים פטורים מן הטבילה³. ע"י זה אנו מוודאים שלאורך כל תהליך הייצור, ואף קודם לכן, הם היו בבעלות יהודית.

הדרך להגעה אל הפתרון, והפיכת כלים שמיוצרים בידי גוי לכלי הישראל, מורכבת מכמה שלבים. אך קודם לכן כבר בשעת פניית היבואן אל היצרן בעת בקשת ההזמנה לייצר את הכלים, על היבואן מוטלת החובה לומר, כי הוא קונה את כל חומרי הגלם בסכום כסף מסוים, וסכום כסף נוסף, הוא מקצה עבור תשלום בעבור מלאכת הרכבת החומרים והפיכתם לכלי מוגמר. על אמירה זו לחזור ולהישנות הן בזמן הזמנת חומרי הגלם, והן בזמן ההסכם שהרב המשגיח עושה מול היצרן כאשר כל חומרי הגלם כבר נמצאים ומונחים בשטח המפעל, לפני תחילת ההרכבה והייצור.

3. הליכות עולם ח"ז עמוד רס"ח.

סדר התהליך

השלב הראשון בדרך אל הפתרון מתחיל, כאשר היבואן פונה אל מערכת הכשרות ומבקש לפטור את כליו מן הטבילה. ראשית, עליו לתת 'הסכם הרשאה' לגוף הכשרות, על מנת להפכו למורשה, כדי שיוכל לעשות בעבורו את כל הקניינים הנדרשים מול המפעל המייצר. הסכם הרשאה זה מקנה לגוף הכשרות את הזכות להיות 'המייצג' הרשמי של היבואן מול המפעל המייצר, וכך יוכל להיות למפקח על כל הליך הקנייה והיצור. הסכם ההרשאה צריך להיכתב בהתאם לדיני ההלכה וחוקי המדינה בו הוא נעשה - על מנת שיהיה בר תוקף הלכתי וחוקתי.

בשלב השני, לאחר כתיבת הסכם ההרשאה, פונה הרב המשגיח עם ההסכם אל המפעל שבו חפץ היבואן לייצר ולייבא את כליו. כשבראש ובראשונה, שוכר מהם הרב המשגיח חלק משטח המפעל בתשלום ובהסכם חתום בצירוף קבלה שאכן שולם הכסף, שטח אשר יהיה שייך אך ורק ליבואן, ואף יסומן בסימון זיהוי ובשילוט מיוחד. זאת על מנת שיוכל לעשות את הקניינים הדרושים בשטח ששייך לו, ולמנוע מהיצרן אפשרות ששטח המפעל יקנה לו איזו שהיא בעלות על הכלים. השכרה זו כוללת לא רק את השטח בו יונחו הכלים, אלא גם את המכולות והאריזות בהם הם יוכנסו, הם, וכל חומרי הגלם שנועדו עבור יצור הכלים. חשוב לזכור: לאורך כל תהליך הקניינים, השטח עליו מונחים החומרים והכלים, נמצא תמיד בבעלות הישראלי.

בזמן שהסחורה של היהודי נמצאת בשטח, אסור ליצרן להשתמש בשטח. (רק כאשר אין סחורה בשטח המסומן מאפשר היבואן ליצרן להשתמש בשטח ללא תשלום באם ירצה).

לאחר ההשכרה, הרב המשגיח ישלם ליצרן סכום כסף מסוים בשביל להיכנס עמו 'בשותפות בפוליסת הביטוח' של המפעל, אשר מבטחת ומכסה את המפעל. השתתפות זו נועדה במקרה של שריפה או גניבה של השטח והחומרים שנרכשו מאת היצרן, והפיצוי על האובדן שינתן מאת חברת הביטוח ילך אל היבואן. מכיוון שהיבואן הוא הבעלים הבלעדי על החומרים שכבר קנה. ודברים שאינם מכוסים תחת אחריות חברת הביטוח, לא יהיו באחריות היצרן והיהודי לא יוכל לתבוע את היצרן על אובדנם.

דבר נוסף, היצרן חותם ומצהיר באופן גלוי ומוסכם שכל חומרי הגלם אותם רוכש היהודי לצורך יצור הכלים, שייכים ליהודי בלבד בתום הקניין שיעשו, ואילו הוא מקבל את הסחורה רק בכדי לחבר את החלקים, וכל תשלום שהוא מקבל לא מקנה לו שום זכות על המוצר המוגמר, ולא מקנה לו שום בעלות - גם לפי חוקי המדינה וגם לפי ההלכה. היצרן אף נדרש להדגיש בשעת כתיבת ההסכם כי הוא מוותר על הזכויות שיש לאומן בכלי (סוגיה זו נידונה בארוכה בעיונים), וויתור זה נעשה בהתאם לדיני ההלכה ולחוקי

המדינה, כך שלאחר חתימת הסכם זה, אין ליצרן שום אחיזה ובעלות על הכלים והחומרים, גם אם נעשו בהם שיפורים מועילים. הסכם זה נחתם בהסכמה ובהרשאה מלאה מתוך גמירות דעת של היצרן. בחוזה זה היצרן אף מסכים שבעלות הכלים היא שייכת ליהודי בלבד, גם אם עדיין היבואן לא קיבל את מסמך שטר המטען (BL).

בשלב השלישי, עורך הרב המשגיח את הקניינים בחומרי הגלם עבור הכלים העתידיים. הקניינים נעשים, ובכך קונה היהודי את כל חומרי הגלם בצורה גמורה ובעלות מלאה - הן לפי חוקי המדינה והן לפי חוקי ההלכה.

הקניינים שנערכים הם:

א. קנין שכירות (של השטחים הנדרשים).

ב. קנין כסף.

ג. קנין שטר.

ד. קנין חצר.

ה. קנין סודר ותקיעת כף.

הקניינים נעשים על מנת לצאת ידי חובת כל השיטות והדעות בהלכות קניינים, כשהדבר החשוב וההכרחי הוא: עשיית תנאי, כי במקרה שאחד הקניינים יתברר כלא מועיל, הוא לא יעכב את תוקפם של שאר הקניינים.

חוב גדול להסביר ליצרן שהרב המשגיח הוא המורשה מטעם היבואן, וכן לפרט ולהסביר על דבר הקניינים והמשמעות שלהם, כדי שיהיה לקניינים תוקף ממשי, שהיצרן יבין על מה חתם והדברים יתנהלו בהתאם לכך.

בזמן הקניין, מוודא הרב המשגיח באמצעות מספר המודלים ולפי כמויות ההזמנה, שכמות החומרים והחלקים תואמת לכמות שהוזמנה על יד היבואן, וכן שהחומרים והחלקים כולם שוכנים באזור המיוחד שנשכר לשם כך וסומן. בדיקה זו הינה חשובה במעלה, וזאת משום שאם חלילה יחסר חלק, עלול היצרן להשלימו ולהביאו ממקום אחר שאינו שייך ליבואן היהודי, דבר שעשוי לפסול את כל התהליך ולהפוך את הכלים לכלים של גוי המחויבים בטבילה.

בכדי למנוע את החשש הנ"ל מראש, אנו מחייבים את היצרן להוסיף עוד כ 3% מכל חלק שהוזמן, כך שגם במקרה שימצא חוסר או חלק שנשבר, החלקים שיתווספו יהיו בעצם גם שייכים ליבואן.

חובה לוודא בטרם הליך היצור שלא עורבבו בין חלקי ההזמנה כלים מוכנים מיצור אחר.

בשולי הפתרון

היבואן הוא בעלי הכלים מתחילה ועד סוף - מתחילת הייצור ועוד לפני, ועד שמגיעים הכלים אל החנות.

הקניין אינו חד פעמי, אלא צריך להתבצע בכל פעם לפני כל תהליך ייצור, זאת מפני שהמפעל אינו שייך ליבואן והוא אינו קונה את כל חומרי המפעל. אשר על כן, לפני כל תהליך ייצור, צריך לעשות שוב את הקניינים הדרושים.

בסיום הקניינים, היצרן מקבל הולוגרמות מסומנות, מקודדות ומיוחדות אותם הוא מדביק על כל כלי וכלי שהוא מייצר, על מנת לוודא שאלו הכלים שעליהם נעשו הקניינים. ההולוגרמות ניתנות במידה מוגבלת ובהתאם לכמות שהוזמנה, כך שלא ניתן להוסיף ולערבב כלים שאינם שייכים להזמנה זו.

על הרב המשגיח לוודא שמרגע יציאת הכלים מן היצרן והכנסתם אל הקונטיינר, כלים אילו סגורים בפלומבה ועד הגעתם אל מחסני היבואן (היהודי), הם נמצאים כל הזמן בבעלות יהודית.

במידה ולאחר כל תהליך היצור המפוקח והמוקפד, רכש בעל חנות גוי את הכלים מהיבואן, הכלים יהיו חייבים בטבילה. משום שמרגע הרכישה הם נכנסו תחת בעלות הגוי ונחשבים ככלי לגוי לעניין חיוב בטבילה. חשש זה קיים בעיקר בחוץ-לארץ אשר שם רוב בעלי החנויות הינם גויים. לכן חובה על הצרכן לברר שלש דברים בטרם הרכישה:

1. האם הכלי שבחנות קיבל תעודת הכשרות הפוטר אתו מן הטבילה.
2. האם יש מדבקת הולוגרמה המעידה שאכן כלי זה פטור מן הטבילה.
3. אם הכלי לא עבר עוד בעלויות נוספות מרגע נתינת התעודה והדבקת ההולוגרמה ועד עתה.

שאלת כושרות על מאמר הרב:

הרב כתב בסוף המאמר שלושה זכרים שחובה על הצרכן לברר בטרם הרכישה, השלישי הוא "אם הכלי לא עבר עוד בעלויות נוספות מרגע נתינת התעודה והזבקת ההולוגרמה ועד עתה".

כיצד הצרכן יוכל לברר זאת בזמן הקנייה? האם יש הבדל בין הארץ לבין חו"ל בחשש זה?

תשובת הרב:

מקור החשש הוא לאחר שהכלי שהגיע לארץ למחסני היבואן, המוצר ימכר ללא יהודי (לחנות או לחברה) ואז הכלי יתחייב בטבילה (כמו כל כלי שהיה בבעלות יהודי ונמכר לגוי שאז יתחייב בטבילה). אשר לכן: בנוגע לקניה בארץ אין חשש כי היבואן הוא יהודי והוא מוכר לחנות של יהודי ואפשר לברר האם בעל החנות קנה ישירות מידי היבואן ללא כל מתווך גוי.

הבעיה תווצר בקניה בחו"ל בחנות של לא יהודי, שזהו גם דבר מאוד נדיר אך עדיין יכול לקרות ולכן כתבנו תנאי זה.